

Beslutningsforslag nr. B 30. Fremsat den 22. november 1983 af Lone Dybkjær (RV), Bilgrav Nielsen (RV), Michaelsen (RV) og Niels Helveg Petersen (RV)

Forslag til folketingsbeslutning

om et 10 punkts program for voksenundervisning og folkeoplysning

Folketinget opfordrer regeringen til at tage initiativer til at forbedre rammerne for udviklingen af voksenundervisningen og folkeoplysningen samt øge voksnes muligheder for deltagelse heri.

Følgende principper lægges til grund:

1. Voksenundervisningen og folkeoplysningen udvikles efter et decentralt mønster, hvor deltagere, undervisere og initiativtagere gives udstrakt frihed til at bestemme indhold og form.

Det offentlige sikrer den voksne befolkning et bredt undervisningstilbud af såvel folkeoplysende som alment kompetencegivende og erhvervsmæssig karakter og støtter økonomisk voksnes deltagelse heri.

2. Folkeoplysningen og folkehøjskolen prioriteres og udvikles under størst mulig selvstændighed i forhold til det offentlige. Inden for folkeoplysningen fremmes især de aktiviteter, hvor deltagerne på demokratisk vis, for eksempel i studiekredsens form, beskæftiger sig med væsentlige samfundsanliggender.

3. Enkeltfagskursernes almene kompetencegivende undervisning (9.-10. klasse og HF) udvikles til en egentlig voksenundervisning, som er frigjort fra folkeskolens og gymnasiets læseplaner, prøver og eksaminer.

4. Den erhvervsrettede voksenundervisning i det offentlige regie udbygges og gøres bredere og mere fleksibel.

5. Ved tildelingen af offentlige tilskud prioriteres den undervisnings- og folkeoplysningsvirksomhed, som etableres for voks-

ne, der kun har fået en beskedent andel i samfundets omfattende uddannelsestilbud.

6. De økonomiske og arbejdsmæssige betingelser for deltagelse forbedres bl.a. ved oprettelse af en uddannelsesfond. Voksenuddannelsesstøtte gives efter den enkelte eget frie valg til at deltage i et bredt udvalg af folkeoplysende tilbud, herunder folkehøjskole, samt alment kompetencegivende eller erhvervsmæssig voksenundervisning. Ved tildeling af støtte tages særligt hensyn til de i nr. 5 nævnte grupper.
7. Den adgang til uddannelsesorlov, der allerede i dag forekommer, og som er under forberedelse for visse grupper, udvides gradvis til at omfatte alle arbejdstagere samt selvstændige, især dem, som driver mindre virksomheder.
8. Forsøgs- og udviklingsarbejde styrkes med henblik på at forny allerede etablerede initiativer samt udvikle helt nye tilbud. Der oprettes et forsknings- og udviklingscenter for voksenundervisningen og folkeoplysningen.
9. Det bør sikres, at underviserne i voksenundervisningen og folkeoplysningen foruden den faglige viden har erfaring i de arbejdsfunktioner og den hverdag, hvorfra deltagerne kommer, samt at der ved ansættelser snarere lægges vægt på reelle faglige og pædagogiske forudsætninger end på formel kompetence.
10. Voksne skal have ret til at dokumentere og få godskrevet deres reelle kundskaber og færdigheder uafhængigt af, på hvilken måde disse er erhvervet.

Bemærkninger til forslaget

Generelle bemærkninger

Ved voksenundervisning og folkeoplysning forstås den undervisning og anden folkeoplysende virksomhed, som finder sted uden for førstegangsuddannelserne. Der er tale om en mangfoldighed af undervisningsaktiviteter. For at understrege bredden og knytte forbindelsen til folkeoplysnings-traditionen i Danmark benyttes i beslutningsforslaget dobbeltbetegnelsen voksenundervisning og folkeoplysning.

For overskuelighedens skyld kan voksenundervisningen og folkeoplysningen opdeles i tre hovedområder:

1. Folkeoplysning i form af almen voksenundervisning spænder bl.a. over de omfattende aktiviteter, som gennemføres i henhold til lov om fritidsundervisning, eksempelvis aftenskole, studiekredse, interessegrupper for voksne og folkeuniversitetet. Folkehøjskolen udgør en vigtig del, ligesom andre frie kostskoler kan siges at tilhøre dette område. Det mangfoldige foreningsarbejde er sammen med den kommunale ungdomsskole ligeledes vigtige elementer i folkeoplysningen. Endelig kan specialundervisning for voksne siges at høre hertil. Fælles for alle disse aktiviteter er, at de ikke giver formel kompetence.
2. Almen kompetencegivende voksenundervisning repræsenteres først og fremmest af enkeltfagskursernes prøveforberedende undervisning for voksne. Undervisningen forbereder til folkeskolens afgangsprøver og HF.
3. Voksenundervisning i tilknytning til arbejdslivet foregår i det offentlige regie gennem arbejdsmarkedsuddannelserne samt efteruddannelserne for de offentligt ansatte. En lang række virksomheder gennemfører interne medarbejderuddannelser, ligesom arbejdsmarkedets organisationer har tilrettelagt en omfattende kursusvirksomhed.

Tilsammen tegner de mange aktiviteter billedet af dansk voksenundervisning og folkeoplysning. Det er forslagsstillernes opfattelse, at det er både

ønskeligt og nødvendigt med en forstærket indsats i folkeoplysningen for at give alle borgere de bedst mulige betingelser for at kunne forudse, påvirke og tilpasse sig det moderne samfunds hastige udvikling.

Det gælder mulighederne for dels at medvirke aktivt i folkestyret, dels at kvalificere sig til et krævende og teknisk kompliceret arbejdsliv, men også i det hele taget at forbedre det enkelte menneskes muligheder for at give tilværelsen livskvalitet.

For forslagsstillerne er det fundamentalt at understrege sammenhængen mellem folkestyre og folkeoplysning. Her har Hal Kochs ord fra 1945 stadig aktualitet, når han i bogen »Hvad er demokrati?« skriver: »Demokratiet kan aldrig sikres. Det er ikke et system, der skal gennemføres, men en livsform, der skal tilegnes. Det drejer sig om et sindelag, der skal bibringes hvert nyt slægtled. Derfor er det folkelige oplysningsarbejde nerven i demokratiet.«

Grundlaget for videreudviklingen af folkestyret er også i dag et nuanceret og alsidigt oplysningsarbejde i befolkningen, ikke mindst i lyset af en udvikling, som har indebåret, at mange mennesker i det moderne samfund lever en opdelt og arbejdsmæssigt specialiseret tilværelse, hvorfra det kan være vanskeligt at skaffe sig overblik over et stadig mere kompliceret samfund.

Derfor er det nødvendigt at støtte folkeoplysende arbejde og hermed også de folkelige fællesskabers samtale om vigtige samfundsanliggender. Ad denne vej kan der skabes et bedre grundlag for, at folkestyret kan løse det moderne samfunds komplicerede problemer.

Arbejdslivet vil ligeledes stille øgede krav om voksenundervisning. Den teknologiske udvikling indebærer strukturomlægninger, som har til følge, at mange job vil forsvinde og helt nye opstå. Den erhvervmæssige grunduddannelse, som er erhvervet for år tilbage, er derfor i mange tilfælde slet ikke tilstrækkelig.

Voksenundervisningen skal derfor både give den enkelte mulighed for at forbedre eller supplere sin uddannelse og sikre et tilstrækkeligt udbud af

kvalificeret arbejdskraft for erhvervene. Ikke mindst i en situation med beskæftigelsesproblemer er det vigtigt, at alle i arbejdslivet kvalificerer sig for fremtiden.

Endelig bør der bygges videre på den tradition, som indebærer, at voksenundervisningen og folkeoplysningen ikke alene ses som en investering, men først og fremmest som et gode i sig selv, der kan medvirke til at styrke livskvaliteten. Dette uanset om der er tale om deltagelse i de mere teoretiske emner, håndens fag eller anden skabende virksomhed, som ikke mindst er vigtige som valgmulighed i forhold til de stadig mere kommercialiserede fritidstilbud.

Et grundlæggende princip er i den forbindelse, at den enkelte borger selv skal bestemme, hvad hun/han vil deltage i – uden indblanding fra centralt hold.

Men hvordan ser den undervisnings- og folkeoplysningsvirksomhed ud, som skal være med til at svare på fremtidens udfordringer? Spørgsmålet kan ikke besvares eksakt og skal ikke besvares fra centralt hold. Det har været voksenundervisningens og folkeoplysningens styrke, at de aldrig har været dirigeret fra oven, men er vokset frem og har udviklet sig på deltagernes præmisser – tilpasset de aktuelle behov. Opgaven består derfor i at sikre, at der til enhver tid findes en hensigtsmæssig lovgivning med velegnede rammer for den fornyelse af voksenundervisningen og folkeoplysningen, som samfundsudviklingen nødvendiggør.

Beslutningsforslaget tilsigter da også at fremskaffe et bedre grundlag for de beslutninger, der skal træffes vedrørende udformningen af en lovgivning, der rummer mulighed for fornyelse og udvikling. Det er vigtigt at modvirke, at området fastlåses til bestemte aktiviteter, som kan være relevante i én periode, men ikke i en anden. Derfor er det påkrævet, at der arbejdes mere langsigtet på dette felt som alternativ til de senere års hyppige lovmæssige korrektioner fortrinsvis af administrativ art og som regel akut foranlediget af forskellige regeringers spareplaner.

For ofte har diskussionen været ført i retning af størrelsen af deltagerbetalingen i fritidsundervisningen fremfor en samlet overvejelse om voksenundervisningens betydning og rolle i fremtidens samfund. Vigtigt i den sammenhæng er imidlertid også spørgsmålet om voksnes muligheder for at deltage i voksenundervisning og folkeoplysning. En betragtelig del af den voksne befolkning deltager i dag, hvert år op imod en tredjedel. Hvem der deltager, varierer mellem de forskellige områder. Folkeoplysningen rekrutterer brede grupper fra det

danske samfund, ligesom enkeltfagskurserne på folkeskoleniveau i sagens natur har mange deltagere med en kort formel skoleuddannelse. Den interne virksomhedsuddannelse og efteruddannelserne som helhed kendetegnes imidlertid af en skæv rekruttering, eftersom det oftest er den øverste del af virksomhedspyramiden, der deltager.

For voksenundervisningen og folkeoplysningen som helhed er det desværre de i forvejen længere uddannede og aktive grupper, der er i overvægt blandt deltagerne.

Det vides, at mange forskellige hindringer kan lægge sig i vejen for voksnes deltagelse – både af arbejdsmæssig, af økonomisk og ikke mindst af »psykologisk« natur. Mange i voksenalderen går helt uberettiget rundt med forestillinger om ikke at kunne slå til i en undervisningssituation. Ikke mindst for store grupper af kvinder uden erhvervsuddannelse er dette en hindring, som tæller med. I forbindelse med en samlet voksenundervisnings- og folkeoplysningspolitik er det en væsentlig opgave at reducere disse barrierer.

Der må gives særlig mulighed for at etablere undervisningsvirksomhed m.v. efter de ønsker, der deles af voksne, som ikke hidtil har fået særlig stor andel i velfærdssamfundets omfattende uddannelses- og fritidstilbud. Meget tyder på, at væsentlige dele af den nuværende virksomhed ikke er tilstrækkelig attraktiv, hvorfor der bør udvikles undervisningsaktiviteter, som bedre falder i tråd med disse gruppers livssituation. De økonomiske og arbejdsmæssige barrierer må også reduceres. Derfor bør der kunne gives voksenuddannelsesstøtte til deltagelse i et bredt udvalg af folkeoplysende tilbud, herunder folkehøjskole, samt almen kompetencegivning og erhvervsmæssig voksenundervisning.

Den økonomiske støtte til videreuddannelsen må være tilstrækkelig til at gøre det muligt for voksne erhvervsaktive med familie, bolig m.v. at påbegynde og gennemføre et valgt uddannelses- og fritidstilbud. Særligt bør prioriteres de voksne, som ikke hidtil har fået særlig stor andel i de uddannelses- og fritidstilbud, der er givet af samfundet.

Herved aktualiseres endvidere, at der må ske en udvidelse af de orlovsmuligheder, som allerede eksisterer eller forberedes for visse grupper (jfr. lov nr. 703 af 22. december 1982 om tilskud til efteruddannelse inden for jordbrugsuddannelserne). Der bør sikres mulighed for at tage orlov fra arbejde for at deltage i voksenundervisning for derefter at kunne vende tilbage til sit tidligere job. Dette bør gradvis bringes til at omfatte alle arbejdstage, såvel privat som offentligt ansatte samt selv-

stændige, især dem, som driver mindre virksomheder.

Det må overvejes, hvorledes arbejdsledige, som modtager dagpenge, kan få andel i uddannelsesfondens midler og derigennem drage nytte af uddannelsesstilbuddene, ligesom spørgsmålet om de ikke-erhvervsaktives muligheder for deltagelse må løses ved samme lejlighed.

En betydelig del af udgifterne til sådanne støtte- og orlovsordninger indvindes under de nuværende beskæftigelsesforhold ved besparelser i dagpenge m.m., idet ledige vil kunne ansættes i job, der forlades af uddannelsessøgende.

Den enkelte voksne får gennem muligheden for betalt uddannelsesorlov en reelt større frihed, fordi uddannelsen ikke endeligt afgøres i de »normale« uddannelsesår. Samfundet får uddannelse til gengæld for dagpenge, og erhvervene får bedre kvalificeret arbejdskraft.

Forslaget til folketingsbeslutning forbinder derved 2 fordringer:

1. Voksenundervisningen og folkeoplysningen må have en høj grad af frihed for at kunne udvikle sig i overensstemmelse med den voksne befolknings ønsker og samfundsforandringerne.
2. Der skal sættes ind for at reducere de sociale og økonomiske barrierer, som måtte vanskeliggøre deltagelse, og som forhindrer, at borgerne reelt kan gøre brug af og frit vælge blandt de muligheder, der forefindes.

Der er ikke i beslutningsforslaget taget stilling til de økonomiske konsekvenser, som må vurderes og fastlægges, efterhånden som beslutningsforslagets enkelte punkter gennemføres ved lovgivning eller administrative beslutninger. Det er forslagsstillernes opfattelse, at der må blive tale om en gradvis udbygning afpasset efter de økonomiske muligheder.

I det følgende fremsættes bemærkninger til de enkelte punkter i beslutningsforslaget. Punkt 1 omhandler grundprincipperne for udviklingen. Punkt 2-4 beskriver virksomheden inden for voksenundervisningens og folkeoplysningens 3 hovedområder. Punkt 5 gør rede for, hvilke grupper der især bør prioriteres. Punkt 6 og 7 omhandler de økonomiske og arbejdsmæssige forudsætninger for deltagelse. Punkt 8 skildrer forsøgs- og udviklingsarbejdets rolle. Punkt 9 opstiller ønsker til lærernes forudsætninger. Punkt 10 beskæftiger sig med kompetencespørgsmålet.

Det bemærkes, at forslaget er en genfremsættelse af et i folketingsåret 1982-83 fremsat forslag, se

Folketingstidende 1982-83, forhandlingerne sp. 6591 og 8858 samt tillæg A sp. 3441.

Bemærkninger til beslutningsforslagets enkelte punkter

Ad pkt. 1

Som det er omtalt ovenfor i de generelle bemærkninger, er området vidtforgrenet og udviser en høj grad af mangfoldighed. Dette kan virke forstyrrende på en tankegang, som er præget af et mere traditionelt syn på uddannelsesplanlægning, men er imidlertid en konsekvens af:

- a. Den danske tradition for, at forskellige kredse af borgere skal kunne bedrive folkeoplysning og skolevirksomhed ud fra deres forskellige livssyn.
- b. Et kompliceret samfund i hastig forandring vil have overordentlig mange, hurtigt skiftende og delvis uforudsigelige behov for uddannelse af voksne.
- c. Voksne skal have valgmuligheder og, når først valget er gjort, en udstrakt grad af medbestemmelse i forhold til form og indhold i undervisningen, som derfor i praksis ofte vil falde forskelligt ud.

Det offentlige har derfor ikke til hovedopgave at harmonisere voksenundervisningen og folkeoplysningen, men at sørge for, at der findes gode rammer for fornyelse af den virksomhed, som forefindes i dag, og for udvikling af nye tilbud, som nødvendiggøres af samfundets forandring.

Ad pkt. 2

Hvad angår folkeoplysningen, sigtes mod gennemførelsen af en ny lovgivning vedrørende principperne for fordeling af offentlige tilskud, således at der i højere grad end i dag sikres de nødvendige frie rammer for områdets udvikling. Lovgivningen bør i sig rumme mulighed for fornyelse og utraditionelle folkeoplysningsaktiviteter.

Den ny lovgivning om folkeoplysning må baseres på et forudgående forsøgs- og udviklingsarbejde. I den forbindelse nedsættes et bredt sammensat udvalg med repræsentanter for de involverede parter. Udvalget får til opgave at følge forsøgs- og udviklingsarbejdet samt på baggrund af erfaringerne herfra udarbejde forslag til en ny lov om folkeoplysning til afløsning af den nuværende lov om fritidsundervisning m.v. Derved kan lovgivningen få en forankring i den virkelighed, i hvilken loven skal fungere i praksis.

Lov om folkeoplysning må bygge videre på folkeoplysningstraditionen og det mangfoldighedsprincip, som aktiviteterne i dag er en afspejling af. Det vil sige, at der skal være plads til mange forskellige initiativtagere repræsenterende forskellige kredse i samfundet. Ligeledes bør bredden i aktiviteterne opretholdes for at sikre borgerne valgmuligheder, uanset om de er interesserede i at deltage i f.eks. studiekredse om samfundsspørgsmål, sprogundervisning, manuelle fag eller andet.

Lovgivningen bør også tage højde for det større antal deltagere på heltid i dagtimerne, som måtte blive resultatet af udvidede orlovs- og støtteordninger, jfr. beslutningsforslagets punkt 6 og 7.

Ligeledes må tilgodeses det af mange delte ønske om, at der gennemføres en afbureaukratisering af praksis i forbindelse med tildeling af offentlige tilskud til det folkeoplysende arbejde.

I forbindelse med udviklingen af de øvrige dele af folkeoplysningen og voksenundervisningen må der tages en række hensyn.

Folkehøjskoler og andre frie kostskolers arbejdsforhold skal overvejes.

De pågældende skoleformer bør høres om ønskede ændringer i lovgivningen, som kan forbedre deres udviklingsmuligheder.

Det frie og frivillige foreningsarbejdes forhold bør også drøftes i forbindelse med udarbejdelsen af en ny lov om folkeoplysning.

Den kommunale ungdomsskole må sikres en høj grad af frihed i forhold til det offentlige skolesystem for at kunne udvikle de alternativer, som har vist sig nødvendige i forhold til tidens unge.

Lovgivning om specialundervisning for voksne fra 1978 må vurderes i forhold til de mål, der i øvrigt fastlægges for den fremtidige voksenundervisning.

Endelig må der ske en drøftelse af Danmarks Radios undervisningsafdelings mulighed for også i fremtiden at virke som en aktiv del af folkeoplysningen og voksenundervisningen – ikke blot i forhold til den almene del, men også i forhold til den øvrige del af voksenundervisningen, om hvilken bemærkningerne i de næste to punkter handler.

Under opbygningen af et landsdækkende TV 2 må der tages vidtgående hensyn til voksenundervisningen og folkeoplysningen, bl.a. ved sammensætningen af de styrende organer. Tilsvarende hensyn må tages ved etableringen af lokalradio og -TV.

Ad pkt. 3

Gennem 1970'erne er der sket en opbygning af enkeltfagskurserne, som forbereder voksne til folkeskolens afgangsprøver eller HF. I 1978 vedtog folketingset en ny lovgivning, som førte kurserne fra lov om fritidsundervisning m.v. over i amtskommunernes regie.

I dag fungerer i alt 84 kurser jævnt fordelt over hele landet, og enkeltfagskurserne må således siges at være etableret som en fast bestanddel af dansk voksenundervisning. Tiden er derfor inde til at udvikle området videre i forhold til, at det er voksne deltagere, der er tale om.

Det er ikke holdbart i længden, at grundlaget for undervisningen hentes fra folkeskolens og gymnasiets læseplaner, prøver og eksaminer. Det vil sige, at det uddannelsesindhold, som voksenundervisningen her arbejder med, oprindeligt er tilrettelagt for skolebørn og skoleungdom og opbygget som led i længere, ubrudte skoleforløb.

Voksne møder med helt andre forudsætninger og en livserfaring, der bør inddrages i undervisningen som grundlag for udviklingen af deres viden og indsigt.

Som følge heraf bør der fremover lægges mindre vægt på en undervisning, som kan føre op til prøver. Hovedsigtet må i stedet være gennemførelsen af en voksenundervisning, der kan give voksne bestemte almene færdigheder og faglige forudsætninger for videre uddannelse.

Dette mål kan opfyldes på mange andre måder end ved at bestå statskontrollerede prøver eller eksaminer i de kendte former.

Alt i alt skal der på dette område udarbejdes særlige læseplaner for voksne, voksenprøver, undervisningsmateriale for voksne, og nye fag og tilrettelæggelsesformer skal forsøges.

For at kunne gennemføre denne indsats må der ske en betydelig udvidelse af forsøgs- og udviklingsarbejdet.

Ligeledes vil det være påkrævet, at enkeltfagskurserne får større mulighed for at bestemme over deres egen virksomhed inden for økonomiske rammer, der afstikkes for de enkelte skoleenheder.

Ad pkt. 4

Den erhvervsrettede undervisning udgør som den øvrige voksenundervisning et broget billede af forskelligartede aktiviteter, hvor såvel det offentlige som arbejdsmarkedets organisationer er involverede.

De vigtigste områder inden for arbejdsmarkedsuddannelserne er specialarbejderuddannelsen, efteruddannelsen af faglærte og omskolingsordnin-

gen. Der vil i de kommende år være behov for en udbygning af de allerede eksisterende erhvervsuddannelsesstilbud både kvantitativt og kvalitativt, ligesom der vil være et stigende behov for at tilbyde erhvervsrettet undervisning på alle niveauer og for alle grupper af medarbejdere.

Den hastighed, hvormed ny teknologi tages i anvendelse, stiller stærkt øgede krav til medarbejdernes aktuelle viden og færdigheder, og det er uddannelsernes opgave at honorere kravene.

Ad pkt. 5

I et samfund, hvor de yngre generationer gør brug af et stadig mere omfattende uddannelsesstilbud, opstår der et uddannelsesefterslæb for de ældre generationer, hvilket til fulde begrunder det offentlige indsats inden for voksenundervisning og folkeoplysning. Beklageligvis er det som omtalt i de almindelige bemærkninger fortrinsvis de i forvejen længere uddannede og aktive voksne, som deltager heri. Årsagen hertil er bl.a., at voksne med en kort uddannelse ofte kan være fanget i en livssituation, der reelt giver færre muligheder for at deltage. Derfor kan der være god grund til at reducere de barrierer, som lægger sig hindrende i vejen for de voksengrupper, som ikke hidtil har fået særlig stor andel i samfundets mange uddannelsesstilbud. Bl.a. de økonomiske og arbejdsmæssige forhindringer spiller ofte en stor rolle, men også de voksenundervisningstilbud og folkeoplysningsstilbud, der fremsættes, *må være* attraktive for de voksne, der her er tale om.

Det er ikke givet, at den virksomhed, der forefindes i dag, er tilstrækkelig relevant netop for disse grupper. Mange mener faktisk, at den desværre ikke er det, og at dette forhold er medvirkende til, at mange voksne ikke deltager. Derfor må der udvikles tilbud i voksenundervisningen og folkeoplysningen, som i højere grad er tilpasset mennesker, der i dag står fremmede og måske også famlende over for at deltage i undervisning. Der må etableres tilbud, som i højere grad er tilpasset deres livssituation. Hvilke oplysnings- og undervisningsaktiviteter der nøjagtig er tale om, kan der af gode grunde ikke siges noget om. Det bør bl.a. være op til et forsøgs- og udviklingsarbejde at opklare dette spørgsmål.

Ad pkt. 6 og 7

Som tidligere nævnt kan voksnes deltagelse i undervisning også forhindres af økonomiske og arbejdsmæssige årsager. Især gør dette sig gældende for mange, som ikke har haft reel mulighed for

at få nogen uddannelse ud over folkeskolen. Der bør arbejdes på at forbedre disse arbejdsmæssige og økonomiske muligheder for at tage del i de tilbud, som fremsættes. Først og fremmest bør der gives de voksne lejlighed til at modtage økonomisk støtte til at deltage.

Omfanget af »voksenstøtten« må være tilstrækkelig til at gøre det muligt for voksne erhvervsaktive med familie, bolig m.m. at påbegynde og gennemføre et kortere eller længere uddannelsesforløb.

Det skal være op til den enkeltes eget valg, hvilken undervisnings- eller folkeoplysningsvirksomhed der skal deltages i. Det må f.eks. ikke være en betingelse, at uddannelsesprogrammet knytter én til en faglig, erhvervsrettet uddannelse; støtte skal også kunne gives til gennemførelse af folkeoplysning og voksenundervisning af almen art, som kan være en forudsætning for at forbedre den enkeltes muligheder og tilværelse.

Den økonomiske støtte skal gives gennem en særligt oprettet »uddannelsesfond for voksenuddannelse«. Bidrag hertil skal dels komme fra arbejdsmarkedet, dels fra det offentlige og må administreres i samarbejde med arbejdsmarkedets parter og de offentlige myndigheder.

De økonomiske rammer for en sådan uddannelsesfond kan først fastlægges efter en nøjere udredning af behovene.

Der bør endvidere gradvis sikres lønmodtagere mulighed for at få orlov til at deltage i voksenundervisning og folkeoplysning og mulighed for at vende tilbage til deres tidligere arbejde efter orlovsperioden. Sådanne orlovsordninger eksisterer allerede for visse grupper i dag.

Selvstændige, især de, der driver mindre virksomheder, udgør i dette spørgsmål en særlig del af befolkningen, for hvilken der bør tilrettelægges ordninger, eksempelvis i form af vikartjenester. I den forbindelse bør opmærksomheden henledes på, at der er gennemført forslag om betalt uddannelsesorlov for landmænd. Andre selvstændige bør også gives lignende muligheder.

Et særligt problem udgøres af de arbejdsledige. De kan i dag under visse betingelser modtage dagpenge under deltagelse i voksenundervisning og folkeoplysning mod samtidig at stå til rådighed for arbejdsmarkedet.

I forbindelse med gennemførelse af studiestøtte og orlovsordninger for voksnes deltagelse bør de arbejdslediges forhold tages op til særlig overvejelse.

Hovedsynspunktet må være, at de arbejdsledige skal opmuntres til at deltage i voksenundervisning

for at kvalificere sig yderligere til en aktiv indsats i samfunds- og arbejdsliv og som en modvægt til den arbejdslediges ofte passive tilværelse.

Endelig bør de hjemmearbejdendes situation og mulighed for deltagelse i voksenundervisning drøftes.

Ad pkt. 8

I det foregående er nødvendigheden af forsøgs- og udviklingsarbejde fremhævet i flere sammenhænge. Således er det vigtigt, at området ikke fastlåses, men at der gives gode muligheder for at udvikle en virksomhed, som er i god overensstemmelse med samfundets hastige forandring samt deltagerens ønsker og behov.

Derfor må der ske en gradvis udvikling af de allerede eksisterende tilbud, ligesom der må gennemføres forsøg med nye former. I den forbindelse må der gives lokale kræfter mulighed for at prøve nye ideer, hvis realisering måske ikke er mulig inden for de nuværende love.

Forsøgs- og udviklingsarbejdet kan på denne måde bidrage til at vise nye veje. Ligeledes indhøstes erfaringer, der kan danne grundlag for en virkelighedsnær opbygning af ny lovgivning, der i endnu højere grad, end det er tilfældet i dag, i sig rummer frihed til improvisation og forandring. Ny lovgivning må imidlertid afvente resultaterne af forsøgs- og udviklingsarbejdet, der bør fremmes på alle områder af voksenundervisningen og folkeoplysningen. Til at bistå det lokale forsøgs- og udviklingsarbejde oprettes et forsknings- og udviklingscenter for voksenundervisningen og folkeoplysningen. Centeret får tillige til opgave at samle erfaringerne på landsplan og bedrive egne undersøgelser på området.

Ad pkt. 9

Det har hidtil været voksenundervisningens og folkeoplysningens uvurderlige styrke, at underviserne som regel har været rekrutteret fra vidt forskellige erhverv og samfundsgrupper og som følge heraf ofte har haft en baggrund i praktisk arbejde. At mange forskellige veje kan føre til beskæftigelse

som voksenunderviser og folkeoplyser, giver også fremover et godt udgangspunkt for en dynamisk udvikling af området. Ligeledes fremmes den nødvendige samtale i undervisningen ved, at underviserne har førstehåndskendskab til det miljø og den hverdag, hvorfra deltagerne kommer.

Ved ansættelse af undervisere bør der lægges vægt på de reelle faglige og pædagogiske færdigheder fremfor den formelle kompetence. Ligeledes bør der ved lønfastsættelse ikke ske forskelsbehandling, som alene er begrundet i, *hvor* underviseren har hentet sin kompetence. Det vil eksempelvis sige, at underviseren med den utraditionelle baggrund ikke bør forfordes lønmæssigt sammenlignet med kolleger, der har traditionel og formel kompetence.

Vigtigt er det også, at der findes frodige miljøer for voksenunderviserne og folkeoplysernes udvikling. Et led heri er deres aktive deltagelse i forsøgs- og udviklingsarbejde, som derved kan udgøre et vigtigt led i efteruddannelsen.

Ad pkt. 10

Voksne erhverver sig mange nye kundskaber og erfaringer uden for de traditionelle uddannelsesveje, både i arbejdet og i fritiden. En stor del af den viden, voksne sidder inde med, er således opbygget uden for undervisningslokalerne.

Ofte godskrives denne »livsballast« imidlertid ikke tilstrækkeligt, hverken ved ansættelse eller ved deltagelse i undervisning.

Som det ovenfor er beskrevet for underviserne i voksenundervisningen og folkeoplysningen, bør det imidlertid også gælde i samfundet som helhed, at de reelle kvalifikationer bør tælle mere.

Princippet bør således i videre omfang søges lagt til grund i forbindelse med optagelsen til uddannelser samt ved besættelse af offentlige stillinger. Indledningsvis bør det gennem et udvalgsarbejde undersøges, hvorledes de nødvendige godskrivnings- og dokumentationsordninger kan etableres. Meriteringsmulighederne for deltagere i folkeuniversitetets undervisning må overvejes ved samme lejlighed.